

КРАСНІКОВА Л. М.

Краснікова Людмила Михайлівна, доцентка кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (Київ, Україна).

Lyudmyla Krasnikova, Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Associate Professor at the Department of General and Specialized Piano (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-8696-9639>

© Краснікова Л. М., 2024.

РОБОТА НАД ФОРТЕПІАННИМ АКОМПАНЕМЕНТОМ ЗІ СТУДЕНТАМИ КАФЕДРИ ДУХОВИХ ТА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ (НА МАТЕРІАЛІ АВТОРСЬКОГО ПОСІБНИКА «ВІД КЛАСИКИ ДО ДЖАЗУ»)

WORK ON PIANO ACCOMPANIMENT WITH THE STUDENTS OF THE DEPARTMENT OF BRASS AND PERCUSSION INSTRUMENTS (BASED ON THE MATERIAL OF THE AUTHOR'S GUIDES «FROM CLASSICS TO JAZZ»)

Розглянемо навчально-методичний посібник фортепіанних акомпанементів для духових інструментів **«Від класики до джазу. Фортепіанні акомпанементи для духових інструментів. П'єси»** перший і другий зошити, укладені у співпраці з колегою по кафедрі професором, кандидатом мистецтвознавства Т. А. Омельченко [Омельченко, Краснікова, 2017, 2020]. За такого ж авторства вже був опублікований і набув практичної реалізації в програмах кафедри навчально-методичний посібник **«Ансамблеві твори для фортепіано та дерев'яних духових інструментів. Поліфонія і крупна форма»** [Омельченко, Краснікова, 2012].

У цих посібниках узагальнено багаторічний педагогічний досвід упорядників. Праці призначаються для студентів духових відділень (кафедр) у мистецьких закладах передвищої та вищої освіти. Посібники адресовані учням і студентам,

які вивчають курс загального фортепіано (розділ «Акомпанемент»), і пов'язані з репертуаром цих секцій.

Робота в класі фортепіано зі студентами факультетів (відділень) духових інструментів — один із найскладніших напрямів роботи викладача загального фортепіано, бо потребує гнучкого, методично виваженого підходу до кожного учня. Вивчаючи акомпанемент у класі загального фортепіано, реалізуємо на практиці один із провідних принципів музичної педагогіки вищої школи: принцип міжпредметних зв'язків, цього разу — зближення уроків фортепіано і гри на спеціальному інструменті.

Специфіка спеціальності інструменталістів (навчання гри на духових і струнно-смічкових інструментах), які мають справу з однорядковим нотним текстом, певною мірою формує в них одноголосний, «лінійний» тип музичного мислення. Особливістю ж тексту фортепіанних ансамблевих творів є його «партитурність». У цьому полягає складність такого тексту, особливо для непіаністів. Тільки вивчаючи партії всіх інструментів — окремо і разом — можна успішно освоїти художні особливості й закономірності твору. Цей комплексний процес вивчення ансамблевого твору має велике значення в розвитку музичного мислення інструменталіста. Ознайомлення з фортепіанною літературою, зокрема ансамблевою, є невичерпним джерелом музичної освіти інструменталістів. Це сприяє розвитку як поліфонічного і гармонічного слуху, так і музичного смаку музиканта загалом, що неодмінно збагачує творчу фантазію та звукову культуру студента, зокрема й під час гри на власному інструменті.

На кафедрі загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ широко практикується створення авторських репертуарних посібників, які стають незамінним джерелом методично виваженого репертуару для наших студентів.

Розглянемо навчально-методичний посібник фортепіанних акомпанементів для духових інструментів.

Один з основних критеріїв відбору творів до посібника «Від класики до джазу. Фортепіанні акомпанементи для духових інструментів. П'єси» [Омельченко, Краснікова, 2017, 2020] — яскравість їхнього образно-художнього змісту,

мелодичне багатство і гармонічна оригінальність, оскільки всебічний розвиток інтонаційного й гармонічного слуху виконавців на духових інструментах — це важливий аспект програми їхнього загальномузичного розвитку. Весь нотний матеріал посібника укладачі умовно розподілили на три розділи:

1. Твори світової класики.
2. Твори українських композиторів.
3. Джазові твори.

До посібника вміщено твори малої форми для різних духових інструментів (флейта, гобой, кларнет, фагот, саксофон, труба, тромбон, валторна) усіх стильових напрямів і композиторських шкіл — від бароко, класицизму, романтизму, імпресіонізму до джазових композицій ХХ століття. У другому розділі посібника представлено чимало творів українських композиторів, зокрема М. Лисенка, Ф. Якименка, Я. Степового, Р. Глієра, Б. Лятошинського, С. Людкевича, Ю. Шуровського, Ж. Колодуб, Л. Колодуба. Багато із цих творів були неодноразово та з успіхом апробовані в педагогічному процесі, виконувалися на звітних концертах секції духових інструментів, що традиційно називаються «Духовики грають на роялі». Водночас пропонуються і маловідомі твори, зокрема «Мелодія» Ф. Якименка для валторни і фортепіано.

У вступній частині посібника автори надають методичні рекомендації до кожного твору, які містять відомості про першоджерело (якщо це транскрипція), стильові особливості, відповідні виконавсько-педагогічні зауваження. Для самостійного опрацювання наукового та методичного матеріалу в додатках запропоновано словник музичних термінів, список літератури; у розділі «Нотографія» вміщено перелік нотних видань, твори з яких використано в посібнику.

Зокрема, у методичних рекомендаціях зазначено: «Тембро-динамічні відмінності між духовими інструментами, фортепіанні акомпанементи до яких представлені у посібнику, ставлять перед піаністом-акомпаніатором щоразу нові умови створення ансамблевого звучання. Піаніст, враховуючи звучання духових інструментів (особливо у “невдячних” для них регістрах), повинен замість гри *forte* чи *fortissimo* створювати скоріше їх ілюзію, враження гучної гри з повною емоційною віддачею, але ніби віддаленою на певну відстань. Це удаване обмеження сприяє насправді більшій різноманітності варіантів нюансування, їх численних градацій у межах і порівняно невеликій амплітуді звучання. Особливого значення набуває динамічна узгодженість і внаслідок регістрових відмінностей звучання різних інструментів» [Омельченко, Краснікова, 2017, с. 5].

До «Старогалицької мелодії» С. Людкевича у перекладенні для кларнета і фортепіано П. Волового у першому зошиті посібника надано наступні рекомендації: «Глибокий знавець українського народного фольклору С. Людкевич у “Старогалицькій мелодії” для кларнета і фортепіано концентрує в партії фортепіано такі поліфонічні й гармонічні засоби виразності, які не тільки підкреслюють ніжний, чуттєвий характер народної пісні (*moderato sentimentale*), її близьку до колискової жанрову основу, а й збагачують її новими виразними рисами. Композитор використовує як підголоскову, властиву народним пісням, так і імітаційну поліфонію. Рекомендується опрацьовувати разом із партією соліста окремо партії правої та лівої руки фортепіано, щоб досягти ясності й виразності голосоведення. Для досягнення наспівності звуковидобування автори-упорядники пропонують у партії фортепіано зв'язну аплікатуру та деякі зручні прийоми перенесення фактури з однієї руки до іншої (тт. 13–15, 21)» [Омельченко, Краснікова, 2017, с. 11].

У методичних рекомендаціях до п'єси Ю. Шуровського «Гірське награвання» для гобоя і фортепіано із другого зошита зазначено: «Природа завжди знаходила живий відгук у душі Юрія Шуровського. Він розумів її, милувався нею, черпав у цій єдності натхнення. У багатьох фортепіанних п'єсах композитора змальовуються поетичні картини природи. Зразком такого музичного пейзажу є п'єса для гобоя і фортепіано “Гірське награвання”. У цій мініатюрній п'єсі рельєфно відображені дві жанрові стихії: пісня, яку представляє гобой, і танець, утілений засобами фортепіанної фактури у середньому розділі *Piu mosso* (тт. 17–32). У крайніх розділах змальовано картину карпатської природи, стан замилювання її красою: наспів пастушого ріжка (партія гобоя) інтонаційно пов'язаний з карпатським фольклором (синкопи, гуцульський лад із підвищеним IV та високим VI щаблями), а розлогі арпеджіо у фортепіано, утримані довгою педаллю, створюють просторовий ефект безмежжя і величі гірського краю. Яскраві гармонії, сміливі модуляції п'єси приваблюють своєю барвистістю та оригінальністю.

Як прекрасний композитор-педагог, який писав піаністично зручні і, водночас, корисні для розвитку техніки і звуковидобування твори, Щуровський створив для піаніста позиційну, розраховану на п'ятипальцеву позицію фактуру. Тому такий супровід може бути рекомендований як педагогічний репертуар для студентів, що навчаються азам фортепіанної гри» [Омельченко, Краснікова, 2020, с. 12–13].

Матеріал посібника може бути використаний в курсі концертмейстерства для студентів факультетів спеціального фортепіано, у лекційних заняттях із композиції (зокрема з проблемами вивчення транскрипцій), історії світової музики, теорії музики, аналізу музичних творів, основ гармонічного аналізу.

Автори сподіваються, що їхня праця допоможе підвищити професійний рівень викладання фортепіано студентам-оркестрантам та сприятиме їхньому всебічному музично-естетичному розвитку.

Список використаних нотних джерел

1. Ансамблеві твори для фортепіано та дерев'яних духових інструментів. Поліфонія та крупна форма [Ноти] : навч.-метод. посіб. для студентів оркестрових спеціалізацій вищих навч. закладів мистецтв / ред.-упоряд. Т. Омельченко, Л. Краснікова ; Нац. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2012. 243 с [клавір]., 76 с. [партія].

2. Від класики до джазу. Фортепіанні акомпанементи для духових інструментів. П'єси : у 2 зошитах : навч.-метод. посіб. / ред.-упоряд. Т. Омельченко, Л. Краснікова ; Нац. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2017–2020. Зошит 1. 2017. 250 с. Зошит 2. 2020. 140 с. [клавір], 40 с. [партії духових інструментів].